

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De schrijvers waarschuwen dat het niet zo simpel is de methodiek toe te passen. Oefenen en herhalen, regelmatig intervisie houden, enthousiasme en doorzettingsvermogen zijn de ingrediënten waarmee

de B2-methodiek in de praktijk gebracht kan worden. 'En dan blijkt de hoogste berg slechts een verkeersdrempel te zijn.'

Moniek Thunnissen

Child anxiety disorders: a family-based manual for practitioners

Jeffrey J. Wood & Bryce D. McLeod (2008). New York/London: Norton. 274 pp. \$ 32,00. ISBN 978-0-393-70540-9.

Dit boek presenteert een gezinsgericht behandelmodel voor angststoornissen bij kinderen. Het eerste deel van het boek geeft een korte uiteenzetting over angststoornissen en een theoretische onderbouwing van het behandelmodel. Het overige driekwart van het boek vormt een gedetailleerd draaiboek van de ongeveer zestien sessies waaruit de interventie bestaat.

De Building Confidence Intervention, zoals de auteurs hun model noemen, is een poging om de cognitieve gedragstherapeutische behandeling van angst (Kendall, 1990; Scholing & Nauta, 2000; Barret e.a., 2000) te integreren met een gezinstherapeutische benadering. Zo'n integratie is een welkom streven. De CGT-behandeling van angststoornissen is een goed geprotocolleerde, evidence based behandeling waarvan de verschillende varianten relatief succesrijk zijn; verbeterpercentages

variëren van 50 tot 85% (Van der Toorn & Ferdinand, 2004). Ook gezinstherapeuten zouden aan een zo werkzame methode niet voorbij mogen gaan.

Tegelijkertijd echter ontbeert de CGT een ingang in de juist bij angst vaak zo in het oog lopende systemische component van de problematiek, waardoor systeemtherapeuten er niet mee uit de voeten kunnen. De standaardprotocollen spelen zich grotendeels af tussen kind en therapeut, met tussendoor een enkel instructiegesprek met ouders apart. Deze therapie lijkt bij angstige ouders minder effectief te zijn (Bodden e.a., 2008). Sommige programma's hebben een meer uitgebreide oudertraining toegevoegd. Uit (meta)onderzoek blijkt echter dat bij programma's met zo'n oudertraining niet altijd een beter resultaat wordt gemeten (Van der Toorn & Ferdinand, 2004; Bodden e.a., 2008). Is het betrekken van ouders of het gezin bij de behandeling van

angst dan toch niet nodig? Of ligt het aan de wijze waarop zij betrokken worden?

De auteurs van *Child anxiety disorders* vonden in een eigen onderzoek onder veertig cliënten dat hun gezinsgerichte benadering wel tot hogere succespercentages leidde dan het gewone CGT-protocol (met één indicator werd bij 79% versus 26 % van de kinderen vooruitgang gemeten, waarbij men zich overigens af kan vragen waardoor het standaard CGT-programma zo'n ongewoon laag succespercentage behaalde). Voldoende reden om met belangstelling van deze benadering kennis te nemen.

Het inleidende deel biedt een duidelijke, theoretische onderbouwing van de CGT-benadering. Ook wordt kort ingegaan op de rol van ouders in de problematiek. *Parental intrusiveness, enmeshment* en de noodzaak van het bevorderen van autonomie worden genoemd, evenals het belang van pedagogische vaardigheden in het omgaan met angst en vermijding. Tijdens elke sessie zijn er gedeeltes met alleen het kind waar ouders eventueel bij kunnen zijn en vice versa, alsook onderdelen voor ouder en kind samen. Broers en zussen worden nergens bij de interventies betrokken.

Uit het draaiboek blijkt dat het *family-based* uit de titel in de eerste plaats betekent: het betrekken van ouders bij de CGT-interventies die ten opzichte van het kind worden gedaan, bijvoorbeeld bij het plannen van *exposure*-oefeningen. Daar-

naast is er aandacht voor pedagogische vaardigheden van ouders, zoals emotioneel neutraal steunen maar resoluut blijven bij angsten en vermijdingspogingen van het kind. Verder is er een module die direct ingrijpt op een mogelijke systemische inbedding van angstproblematiek.

Daarin worden afspraken gemaakt die tot doel hebben de autonomie en zelfstandigheid van het kind te bevorderen. Drie andere systemische interventies

(het verbeteren van de gezinscommunicatie, het 'vinden van nieuwe rollen' en het instellen van een uurtje positieve interactie met het kind) zijn aan het eind van het boek weggelaten als optionele modules, te gebruiken wanneer de voortgang van de *exposure*-oefeningen tegenvalt en 'gezinsdynamiek wellicht een rol speelt'.

Het isoleren van deze interventies als (zeer korte) keuzemodules is opvallend. Het maakt dat de systeemtherapeutische component van deze benadering uiteindelijk toch teleurstelt. Wellicht illustreert dit boek hoe moeilijk het is om een systemische aanpak te integreren als een niet-systemische traditie punt van vertrek is. Angst blijft bij Wood en McLeod een probleem van één gezinslid. Angst als kenmerk van het gezin, dat meerdere gezinsleden in gijzeling heeft en waar allen bijdragen aan het voortbestaan ervan, of angst als een probleem dat zich wisselend bij het ene en dan weer bij het andere gezinslid kan manifesteren of dat een functie heeft in het

... angst blijft het probleem van één gezinslid ...

handhaven van de stabiliteit van het gezin, dit alles wordt in het boek niet genoemd. De aanzetten tot interventies die hierbij zouden kunnen aansluiten zijn dan ook erg beperkt. Als het gaat over de ‘rol’ van het kind bijvoorbeeld, wordt dit wel heel lineair en kort-door-de-bocht benaderd. Er is geen oog voor het feit dat zo’n rol onderdeel is van een constellatie van op elkaar ingrijpende gezinsrollen of voor de circulaire processen waarin rollen in stand gehouden worden. Dit betekent onder meer dat ouders te weinig steun krijgen bij het veranderingsproces dat het overwinnen van de angst ook voor hen betekent. Ook de overige gezinsleden mis ik hier node.

De sterke kant van het boek is de gebruiksvriendelijke en minutieuze beschrijving van de CGT-methodiek met de bekende stappen: leren herkennen van gevoel, identificeren van negatieve gedachten en deze omzetten in helpende gedachten, opstellen van een angsthiërarchie en het stapsgewijs middels *exposure* overwinnen van de angsten. De toon is sympathiek. De sessies zijn duidelijk neergezet, met voorbeelden van hoe de therapeut iets zou kunnen formuleren en aanwijzingen die weinig aan het toeval overlaten. De beginnende therapeut kan hier veel steun aan ontnemen. Er zijn daarnaast prettig geschreven en goed bruikbare *hand-outs* voor ouders toegevoegd (helaas uiteraard in het Engels) en tekeningen voor opdrachtjes. De tekeningen vind ik persoonlijk niet zo aantrekkelijk en ook niet altijd eenduidig.

Voor therapeuten die al langer met

deze methode bekend zijn, zou het misschien leerzamer zijn geweest als de auteurs meer aandacht hadden besteed aan het ‘spelen’ met het protocol; juist voorbeelden van het afwijken ervan, of van bijzondere uitwerkingen of uitzonderlijke casussen kunnen de meer ervaren therapeut helpen haar methode te verrijken. Wat ik miste in de methode was het mooie middel van het ‘onderbieden’, oftewel zorgen altijd wat minder hard te lopen dan je cliënt.

De betrokkenheid van ouders bij het gehele proces is – ondanks de genoemde beperkingen – een stap vooruit vergeleken bij de gangbare CGT-protocollen. Wie dit draaiboek volgt, geeft in elk geval een gedegen en sympathieke CGT-behandeling, daarbij gebruikmakend van de krachten van ouders, geeft relevante pedagogische steun aan ouders, maakt iets los in gezinnen waarin separatieproblematiek speelt en zal – al was het alleen al door de aanwezigheid van ouders bij de sessies – onvermijdelijk iets in het systeem helpen verschuiven. Misschien is dat alles voldoende verklaring van het hogere verbeterpercentage. Maar therapeuten die besluiten tot een systemische behandeling van angst (bijvoorbeeld wanneer naast ‘angststoornis’ ook de diagnose ‘ouder-kindrelatieprobleem’ is gesteld) zouden met het volgen van dit draaiboek mijns inziens ook kansen laten liggen. De zoektocht naar een behandelvorm voor angstproblematiek waarin de integratie van cognitieve gedragstherapie met een syste-

mische benadering leidt tot grotere effectiviteit, is met dit boek nog niet beëindigd.

Saskia Everts

Literatuur

- Barrett, P.M., Howry-Webster, L. & Turner, C. (2000). *FRIENDS program for children: participants' workbook*. Brisbane: Australian Academic Press.
- Bodden, D., e.a. (2008). Cognitieve gedragstherapie voor alleen het kind of voor het hele gezin? Een multi-center effectonderzoek met onver-

wachte resultaten. *Kind en Adolescent Praktijk*, 7.3, pp.112-121.

Kendall, P.C. (1990). *Coping cat workbook*. Ardmore, PA: Workbook Publishing.

Scholing, A. & Nauta, M. (2000). Behandelingsprotocol voor angstige kinderen en hun ouders. In: Pier Prins en Noëlle Pameijer (red.), *Protocolen in de jeugdzorg. Richtlijnen voor diagnostiek, indicatiestelling en interventie*. Lisse: Swets & Zeitlinger.

Toorn, S.L.M. van der & Ferdinand, R.F. (2004). Angststoornissen bij kinderen: welke psychosociale behandeling is bewezen effectief? *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 46.3, pp.167-177.

www.psychoanalytischwoordenboek.nl

Hebt u zich al aangemeld?
Tot november 2009 kunt u gratis
gebruikmaken van dit
uitgebreide naslagwerk
op internet!

**NU
GRATIS!**

Stroeken Psychoanalytisch Woordenboek

http://www.psychoanalytischwoordenboek.nl/woordenboek.asp?nav=zoek&zoekactie=>B&intext=4

Boom **PSYCHOANALYTISCH WOORDENBOEK** PROF. DR. H.P.J. STROEKEN (redactie)

René van der Vooren ingelogd | uitloggen

Home Over Boom Contact Bestel Links Downloads Help

Print lemma Mail lemma

Menu Zoeken

B

☐ Zoek in volledige tekst

Zoeken

Resultaten:

Beta-elementen

Boven-Ik

Duits: *Über-Ich*
Engels: *superego*
Frans: -

Men spreekt ook wel van "Opper-Ik"; vaak bedient men zich in Nederland van de Engelse term. Het woord wordt door Freud geïntroduceerd in zijn tweede topiek, dat wil zeggen vanaf *Het Ik en het Es* (1923b). Deze instantie wordt daar onderscheiden van Es en Ik. De rol van het Boven-Ik is te vergelijken met die van een rechter of